

QAZAX ÇÖKƏKLIYININ ÜST TƏBAŞİR ÇÖKÜNTÜLƏRİNİN FAUNASI VƏ STRATİQRAFIYASI

Nəsirov S.E. – I kurs magistrantı
Bakı Dövlət Universiteti

Kiçik Qafqazın Qazax çökəkliyinin üst təbaşir çöküntülərinin faunası və stratigrafiyasının öyrənilməsi ilə müxtəlif vaxtlarda M.M.Əliyev, V.P.Renqarten, R.N.Məmməd zadə, X.Əliyulla, O.B.Əliyev, Ak.A.Əlizadə, Ə.M. Məmməd əlizadə Ə.B. Abbasov və b. tədqiqatçılar məşğul olmuşlar.

Tədqiqat rayonunda senoman çöküntülərinin təbii açılışlarının yer səthinə çıxışları qeyd olunmur. Lakin, T.Ab.Həsənov və b., məlumatına görə Coqas və İncəsu çayları arası sahədə qazma-kəşfiyyat quyularının köməyi ilə mərtəbənin qumdaşı, alevrolit, alevrotuffit və konqlomerat çöküntülərinin növbələşməsindən ibarət (150-250 m) qatları aşkar edilib. Çöküntülərin yaşı foraminiferlər və molluskların *Amphidonta columba plikatula Lam.*, *A. columba chaperi Bayle*, *A. columba silicea Lam.*, *Nucula baqirliensis O. Aliev*, *Neohibolites ultimus d'Orb.* Növlərinin qalıqlarına görə verilib.

Kiçik Qafqazda turon mərtəbəsinin vəziyyəti bir qədər mübahisəlidir. Beləki, V.P.Renqarten və R.A.Xələfova burada turon çöküntülərinin geniş yayıldığını qeyd etmişlər. Ancaq R.N.Məmməd zadə Qazax çökəkliyi ərazisində turon çöküntülərinin toplanıb sonra yuyul maya məruz qalması haqda mülahizə yürütmüşlər.

Qazax çökəkliyində konyak mərtəbəsi çöküntüləri Yuxarı Öysüzlü, Parvakar kəndləri ətrafında və Yelensutəpə təpəliklərində yer səthinə çıxır. Burada alt konyak çöküntüləri qumdaşılardan, tufluqumdaşılardan, konqlomeratlardan, argillit-

lərdən və gillərdən ibarət olub, transqressiv olaraq üst yura çöküntüləri üzərində yatır. Yuxarı Öysüzlü kəsilişində tufluqumdaşılar içərisində *Plesioptygmatis bicornicta* Bron., *Capitula robista* Renng., *Inoceramus cf. koeneni* Muell., *Pecten curvatus* Roills. növlərinin qalıqları tapılıb. Üst konyakın üst hissəsinin təbii çıxışları Yelensutəpə dağında da qeyd olunur. Burada, içərisində foraminiferlərin *Valvuneria cretacea* Cushm., *Gyroidinoides depressis* (Alth.), *Globotruncana lapparenti* Brotz., *G. subbotinae* Aliy. və s. növlərinin qalıqları olan 24 m-ə qədər qalınlıqlı mergel və mergelli gil qatlarını X.Əliyulla üst konyaka aid etmişdir.

Santon mərtəbəsi çöküntüləri çökəkliyin ərazisində nisbətən geniş sahədə yayılmışdır. Burada onun alt və üst mərtəbələri iştirak edir. Alt santon yarım-mərtəbəsi çöküntüləri Yuxarı Öysüzlü, Parvakar, Sevkar, Quşçu Ayrım, Odundağ, Kəmərlı kəndləri ətrafındakı kəsilişlərində, Donkrançal və Yelensutəpə dağları kəsilişlərində qeyd olunur. Bu kəsilişlərdə çöküntülər vulkan- çökmə mənşəli porfiridlərdən, tufluqumdaşılardan, argillitlərdən, qravellitlərdən, konqlomeratlarından, əhəngdaşılardan, qumdaşılardan ibarətdir.

Qazax çökəkliyi hüdudlarında üst santon çöküntüləri alt santon üzərinə uyğun yatım təşkil edir. Yuxarı Öysüzlü, Tatlı, Sevkar, Kəmərlı kəndləri ətrafındakı kəsilişlərdə və Üçgül dağında üst santon çöküntüləri tuflardan, əhəngdaşılardan, konqlomeratlardan, tuflukonqlomeratlardan, tuflu qumdaşılardan ibarətdir. R.N.Məmmədzaadə Yuxarı Öysüzlü yanındakı kəsilişdə *Inoceramus cycloides* Wegn., Tatlı kəndi yanındakı kəsilişdə *Inoceramus cycloides* Wegn., *I. lobatus* Goldf., *I. Lingua* Goldf., *I. inconstans* Woods, *I. alaeforms* Zek. Üçgül dağı kəsilişində isə *Ioceramus cycloides* Wegn. molluska faunası qalıqları toplamışdır. Bu kəsilişlərdəki çöküntülərin qalınlığı 110-130 m-ə qədərdir. Yelensutəpə və Elvor dağları və Mollacəllili kəndi kəsilişlərində qalınlığı 30-40 m-ə çatan əhəngdaşılı mergellər izlənilir.